

EBÛ SÛLEYMAN ED-DÂRÂNÎ HZ. (1)*

Eüzü bi'llâhi mine's-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn muhammedini'l-mustafâ... Ve âlihî ve sahibihî ve men tebahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Salâten ve selâmen dâimeyni mütelâzimeyni ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd!..

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi, ihsânı, ikrâmı, lütfü dünyada, ahirette sizlere nasib olsun, üzerinize olsun... Rabbim Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri sizleri ve bizleri iki cihan saadetine erdirdin... Mes'ud ve bahtiyâr olun... Allah'ın rızasına erin... Cennetiyle, cemâliyle müşerref olun... Peygamber SAS Efendimiz'in şefaatine mazhar olun...

Şu güzel tekkede, tasavvuf edebiyatımızın mühim kaynak eserlerinden birisi olan ve çok meşhur alim Ebû Abdurrahmân es- Sülemî'nin kaleme almış olduğu *Tabakâtü's-Sûfiyye* kitabını okumağa başladık. 75. sayfasına kadar da Allah nasib etti, ulaştık, geldik. Kitabın yazdığı 8 tane tasavvuf büyüğünün terceme-i hâlini ve kelâm-ı şeriflerini okumuş, görmüş olduk.

---

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Şimdi 75. sayfada 9. terceme-i hâl Ebû Süleyman ed- Dârânî'nin... Bunu okuyacağız. Sonra hatm-i hâcegânımızı yapacağız, şu mekânın hakkı olan zikir ibadetimizi yapacağız. Ama ondan evvel, ders almak isteyen kardeşlerimiz varmış, onlara tasavvufa giriş tariflerini, derviş olma nasihatlerimizi söyleyeceğiz. Ondan sonra zikir yapacağız, ondan sonra yatsı namazını kılıp dağılıcağız. Yatsı namazı işte bir buçuk saatten az bir zaman sonra olacak. Bizim de bir saat kadar sürer bu konuşmamız...

Bu konuşmaya, izaha başlamadan önce sevgiyle, saygıyla bağlı olduğumuz bütün büyüklerimizin ruhları için, Peygamber Efendimiz'in ruhu için, âlinin, ashâbının, etbânının ruhları için, cümle enbiya ve mürselînin ruhları için ve hâssaten İstanbul'da medfun bulunan enbiya, evliya, sulehâ, sahabe, mü'minîn ü mü'minâtın ruhları için; hâssaten şu beldemizin medâr-ı iftiharî Ebû Eyyüb Hâlid ibn-i Zeyd el-Ensârî Hazretleri'nin ruhu için, Boğaz'da makamı olan Yûşâ AS'ın ruhu için, ve şu tekkeyi bina etmiş olan, makamın sahibi olan Selami Mustafa Efendi Hazretleri'nin ve hulefasının ruhları için;

Bu çevre çok mübarek zâtların, çok mübarek tekkeleriyle dolu... Şeyh Murad Hazretleri'nin ruhu için, Abdülehad-i Nûrî Hazretleri'nin ruhu için, Haydar Baba Hazretleri'nin ruhu için ve sâir evliyaullahın ruhları için; hâssaten Hocamız Muhammed Zâhid-i Bursevî Hazretleri'nin ve silsilemize mensub sâdât ve meşayihimizin ruhları için;

Uzaktan yakından bu dersleri takibe gelen siz kardeşlerimizin de ahirete göçmüş olan bütün anne babalarının, dede nenelerinin, ecdâd u ceddâtının, akraba u taallukatının, ahbâb u yârânının, gönüllerinden temennî ettikleri, sevdikleri kimselerin ruhlarına, hediye edilsin diye düşündükleri kimselerin ruhlarına; ihvanımızın, ahbâbımızın, evladımızın, zürriyyâtımızın ruhlarına; Ayrıca en son olarak da, tanıdığımız tanımadığımız bütün mü'minîn ü mü'minât, ve müslimîn ü müslimâtın da ruhlarına Rabbimiz gayb hazinelerinden lütfeylesin, ruhlarına ikramlarda bulunsun, kabirleri pür nûr olsun, ruhları mesrûr olsun, makamları a'lâ olsun, dereceleri yücelsin, Rabbimiz onlardan da bizlerden de râzı olsun diye, bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım, ruhlarına hediye edelim, öyle başlayalım! Buyurun:

.....

Biliyorsunuz, bu kitabı yazan müellif beş bölümde yazmış kitabını, her bölüme de yirmi tane mübarek zâtın hayatını derc etmiş. Her bölüme tabaka diyor, birinci tabaka, ikinci tabaka, üçüncü tabaka, beşinci tabaka... Her tabakada yirmi tane zâtın hayatı, tercüme-i hali ve akvâli var, fikirleri, efkârı var. Şimdi biz birinci tabakanın 9. terceme-i hâline geldiğimize göre demek ki birinci bölümün yarısı bitmek üzere... Bu 9. Ebû Süleymân ed- Dârânî bittikten sonra, bir tane daha olacak, ondan sonra ikinci yarıya geçeceğiz. Kitabın muhtevasını ve kadrosunu ve bölümlenmesini de böylece bilmiş olalım.

a. Ebû Süleyman ed-Dârânî Hakkında Bilgi

أَبُو سُلَيْمَانَ الدَّارَانِيُّ

(Ebû süleymân, ed-dârânî) Süleyman gayr-i munsarîf kelime olduğu için cer ve tenvin almadığından, Ebû Süleymâne'd-Dârânî diye bağlanır. Tabii Dârânî kelimesinin harekesi Ebû Süleyman'dan sonra nasıl olur? Dârâniyyü olur. Çünkü Ebû diyor, merfû, o da sıfat olduğundan, ism-i nisbeler sıfat olduğundan, mevsûfuna tâbi olduğundan Ebû Süleymân ed-Dârâniyyü...

(Süleymâne) diyoruz, orada üstün oluyor neden?.. Muzâfun ileyh olduğundan, mahallen mecrur ama gayr-ı munsarîf olduğundan, cer kabul etmediğinden (süleymâne) diyoruz; (ebû süleymâne) diyoruz. Arapça bilenlere hatırlatma olsun diye söyledik. İsim bu. Dârânî, nisbesi oluyor. Herhalde aşağıda izahat var: Dârâyî de deniliyormuş. (Min kurâ dimeşk) Yâni, Şam'ın köylerinden birisinin adıymış bu isim.

دَارِيًّا بِتَشْدِيدِ الْيَاءِ بَعْدَهَا أَلِفٌ وَفِي بَعْضِ كُتُبِ
التَّوَارِيخِ بَزِيَادَةِ أَلِفٍ بَيْنَ الرَّاءِ وَالْيَاءِ مُخَفَّفُ
الْيَاءِ قَرْيَةٌ مِنْ قُرَى دِمَشْقٍ بِالْقُوطَةِ وَالنِّسْبَةُ
إِلَيْهَا دَارَانِي عَلَى غَيْرِ قِيَاسٍ وَبِهَا قَبْرُ

أَبِي سُلَيْمَانَ الدَّارَانِيِّ

(Dâreyyâ bi-teşdîdi'l-yâ) Dâreyyâ imiş, yâni dal-elif-re-ye-elif. (Bi-teşdîdi'l-yâ) diyor, Dâreyyâ imiş demek ki. Nasıl okunması gerektiğini söylüyor. Köyün adı neymiş: Dâreyyâ imiş. Ebû Süleymân da oraya mensub olduğu için, Ebû Süleymân ed-Dârânî geliyor. Dâreyyâ isminin nisbesi Dârânî diye gelmiş.

İsm-i nisbeler semâîdir. Yâni nasıl geleceği belli olmaz. Medine diyoruz, Medenî geliyor. Rey şehri diyoruz, Râzî geliyor. Konya diyoruz, Konevî geliyor. Yâni semâî ne demek?.. Nasıl demişse Arap, öyle; işittiğin gibi belleyeceksin demek. Yâni, kaidesi yok demektir. Semâîdir ism-i nisbeler.

(Dâreyyâ bi-teşdîdi'l-yâ ba'dehâ elif) Yâni ye'den sonra elif var. (Ve fî ba'di kütübi't-tevârih: Bi-ziyâdeti elif beyne'r-râi ve'l-yâ) Yâni re harfiyle ye harfi arasında elif diye yazan da varmış. (Muhaffefü'l-yâ) O zaman ye şeddeli olmuyormuş. Dârâyâ veya Dâriyyâ diye bir köy. (Karyetün min kurâ dımeşk) Dımeşk'ın köylerinden bir köydür. (Bi'l-kûta) Kûta denilen mevkidedir. (Ve'n- nisbetü ileyhâ) Bu köye mensub olma ism-i nisbet de Dârânî diye gelir. (Alâ gayri kıyâsin) Kıyasa uymayan, usule muvafık, kaideye uygun düşmeyen bir şekilde, yâni semâî demek.

(Ve bihâ kabrû ebî süleymân ed-dârâniy) Yâni bu Ebû Süleyman'ın kabri de oradaymış. Oralı, orada doğmuş, nisbesi o, vefat etmiş, oraya gömülmüş.

وَمِنْهُمْ أَبُو سُلَيْمَانَ الدَّارَانِيُّ وَهُوَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ

بْنِ عَطِيَّةَ وَيُقَالُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ ابْنُ أَحْمَدَ بْنِ

عَطِيَّةَ وَهُوَ مِنْ أَهْلِ دَارِيَّاءَ قَرْيَةٍ مِنْ قُرَى دِمَشْقَ

(Ve minhüm ebû süleymâne'd-dârâniyyü) Yâni minhüm dediği nedir? “Benim saydığım evliyaullahın, tasavvuf büyüklerinin bir tanesi de, bu Ebû Süleymân ed-Dârânî'dir.” diyor müellif, Sülemî. (Ve hüve abdü'r-rahmâni'bnü atıyye) Biliyorsunuz ki ebûlu kelimeler künyedir. Ebû Süleyman. Künyesini öğrendik, ismini soracaktık zaten aklımızda. Acaba ismi ne diye bir soru işareti vardı. Şimdi söyledi burada. İsmi neymiş? Abdurrahman'mış. Künyesi neymiş? Ebû Süleyman'mış. Demek ki, belki çocuğunun adı Süleyman, yâni Süleyman'ın babası demek. Babasının adı neymiş? Atıyye... Abdurrahmâni'bnü Atıyye.

(Ve yukâlü abdü'r-rahmân ibnü ahmede'bni atıyye) Bir rivayete göre Atıyye babasının adı değil, dedesi. Babasının adı Ahmed. Atıyye oğlu Ahmed oğlu Abdurrahman. Bir de böyle rivâyet varmış. (Ve hüve min ehli dâreyyâ) Dâriyyâ'yı burada bu sefer re'si üstünlü olarak gösterdi. Yâni biz Dâriyyâ dedik, burada harekeledi, re harfi üstünlü. Dâriyyâ değil, Dâreyyâ... (Karyetün min kurâ dımeşk) Dımeşk'ın köylerinden bir köyün ahalisindendi. (Min ehli dâreyyâ) Dâreyyâ ahalisindendi.

وَهُوَ عَنَسِيُّ أَخْبَرَنِي بِذَلِكَ أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ
أَحْمَدَ بْنِ سَعِيدِ الرَّازِيِّ قَالَ سَمِعْتُ الْعَبَّاسَ بْنَ
حَمْزَةَ يَقُولُ سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ أَبِي الْحَوَارِيِّ يَقُولُ
سَمِعْتُ أَبَا سُلَيْمَانَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ أَحْمَدَ بْنَ
عَطِيَّةَ الْعَنَسِيَّ مِنْ أَهْلِ دَارِيَّاءَ قَرْيَةٍ مِنْ قُرَى الشَّامِ

(Ve hüve ansiyyün) O, Ans kabilesindedir.
(Ahberanî bi-zâlîke ebû ca'fer) Bana bu
bilgiyi Ebû Ca'fer bildirdi. (Muhammedü'bnü
ahmede'bni's-saîd) Yâni bu Ebû Ca'fer dediği
şahıs, Muhammed ibn-i Saîd er-Râzî imiş.
Yâni, "Rey şehrinden olan, Said oğlu Ahmed
oğlu Muhammed Ebû Ca'fer, bana onun Ans
kabilesinden olduğunu, Benî Ans'tan olduğunu
bildirdi." diyor.

(Yekülü: Semi'tü ebâ süleymân) Yâni, bizzat
Ebû Süleyman'dan duymuş, hayatı anlatılan
kimseden. (Semi'tü ebâ süleymân abdi'r-
rahmâni'bne ahmede'bni atıyye el-ansiyye
min ehli dâreyyâ karyetün min kure'ş-şâm)
Şam'ın köylerinden bir köy olan Dâreyyâ
ahalisinden, Abdurrahman ibn-i Ahmed ibn-i
Atıyye el- Ansî'den böyle işittim diye, o Ebû
Ca'fer müellifimize öyle bildirmiş, onu onun
üzerine yazmış. Tabii âlim bunlar, nereden
kayı aldıklarını yazıyorlar.

Biz de bunları niye böyle detaylı size
anlatıyoruz? Gençsiniz, ulûm-u şer'iyeye
talebesisiniz, veya meraklısısınız. Her şeyi

aslına uygun olarak öğrenin, ciddî öğrenin, kaynağını bilin! Söylediğinizi tahkikli, destekli, kaynağını, membainı bilerek söyleyin! Yalan yanlış, atmaca, uydurmaca olmasın. İlim sağlam temele otursun.

Bizim ecdadımızın zamanında Orta Asya'da, İslâm oraya geldiği zaman, çok kuvvetli bir ulum-u şer'iyye terbiyesi teşekkül etmiş. İmâm Buhârîler orada yetişmiş, İmâm Müslim orada yetişmiş, İmâm Serahsî orada yetişmiş... Yâni ulûm-u şer'iyyenin çok parlak olarak öğrenildiği, öğretildiği diyarlar olmuş oraları. E bizde onların torunlarının torunlarının torunlarıyız. Biz de artık o ciddiyete sahip olalım!

İsimler doğru telaffuz edilsin, bilgiler doğru bilinsin, bilgilerin kaynağı da söylensin. Nereden duydun bunu? Falanca yerden denilsin diye ciddiyetle... Biz de bu kitabı onun için seviyoruz zaten... Onun için size okuyoruz ki; hani tasavvuf hikâyeyi çok kaldırır, herkes hikâyeye söyler olur olmaz ama, destekli olsun... Yâni bu işte bir ciddiyet olsun, ve sahih haberlere dayansın bilgi diye, bu töre sizin kalbinize, aklınıza yerleşsin diye, özellikle bunların üstüne bastıra bastıra söylüyoruz.

Her bilginin kaynağını öğreneceksiniz! Kelimesi kelimesine doğru öğreneceksiniz, harekesi harekesine doğru öğreneceksiniz. Dâriyyâ değil Dâreyyâ, şeddeli vs...

Neresiyse, Şam'ın Kuda denilen yerinin bir köyü filan... Her şeyi bileceksiniz. Kimmiş bu adam, ne zaman yaşamış hayatını bileceksiniz.

مَاتَ أَبُو سُلَيْمَانَ سَنَةَ خَمْسَ عَشْرَةَ وَمِائَتَيْنِ

(Mâte ebû süleymâne senete hamse aşrete ve mieteyn) Ne zaman ölmüş Ebû Süleyman?.. (Senete hamse aşrete ve mieteyn) 215 senesinde ölmüş. Vefat tarihi bu... 215 senesi tabii hicrî-kamerî senedir. Hicrî-kamerî seneyi miladî seneye aşağı yukarı çevirmenin matematik formülü nedir? Bu 215'in içinde kaç tane 33 sene var bulacaksınız. Çünkü 33 senede bir sene artıyor kamerî seneler. O kadar miktarı çıkartacaksınız, ondan sonra buna 622'yi ekleyeceksiniz ki, miladî karşılığı çıksın.

Çünkü miladi sene okuduk. Halbuki bizim ecdadımız hep hicrî/kamerî seneyi bilirdi. Hep rakamlar tarih kitaplarında öyle geçer. İbnü'l-Esîr'de vs.de öyle geçer. Çıktı bir miladi sene, şimdi 215 senesi deyince aklımız almıyor. Yâni Hazret-i İsa'dan alıyor Avrupalılar, bize o tarihi öğretiler, bizim hicrî tarihimize göre deyince anlaşılmıyor.

Bulalım şimdi. 215'i 33'e bölelim, 6. 215'den 6'yı çıkartalım, 209. 622'yi ekleyelim, 831... Demek ki aşağı yukarı 831 miladî senesinde vefat etmiş.

Bunun ince hesabı nereden bulunur?.. Neşredilmiş cetveller vardır. Hicrî Tarihleri Miladiye Çevirme Kılavuzu diye.

O kılavuzu alırsın, bakarsın listeye, 215 senesi hangi miladi seneye geliyor cetvelde bulursun, hangi ayında başlamış, Muharrem'in kaçında geliyor, Eylül mü, Ekim mi, Kasım mı?..

Oradan bulursun. Gününü de oradan hesapların parmaklarını sayarak. Haa, miladi şu gündeymiş diye bulursun.

*Yâni, eğer siz ilim adamı olacaksanız, şer'î ilimlerde eli kalem tutan, yazı yazan, kitap yazan bir kimse olacaksanız, o zaman kütüphanenizde ne bulunması lâzım?.. *Hicrî Tarihleri Miladiye Çevirme Kılavuzu* bulunması lâzım bir tane. Mutlaka kütüphanenizde, masanızın üzerinde, şöyle hemen lügatın yanında... Bak burada lügatlar var yanımızda, bilmediğimiz kelime olursa bakalım diye. Hemen ne lâzım?.. *Hicrî Tarihleri Miladiye Çevirme Kılavuzu*. Burada da olsaydı, iyi olurdu. Açardık şimdi, 215 kaça geliyor, şıp diye bulurduk. Ayını da, gününü de bulurduk.*

Başka bir şey demedi hayatı hakkında... Tabii bu hayatı hakkında başka kaynaklarda bilgiler var. Bizim bu kitabı neşretmiş olan Nureddin ibn-i Şureybe, bu kitabı neşre hazırlayan şahıs alim bir kimse, dipnotta yazmış. Diyor ki:

أَنْظُرُ تَرْجُمَتَهُ فِي حِلْيَةِ الْأَوْلِيَا

(Ünzur tercümetehû) Yâni bu zatın hayatını daha geniş öğrenmek istiyorsan, merak ediyorsan şuralara da bak diyor. Neresine bak diyor meselâ, (fî hilyeti'l-evliyâ) Hilyetü'l-Evliyâ kimindir?.. Ebû Nuaym el-İsfehânî'nin on ciltlik muhteşem eseridir. Tasavvuf büyükleri hakkında en büyük kaynak odur. Yâni on tane cildi şu kadar tutar böyle. Arapça tabii. Çok muazzam eserdir.

Biz aslında, siz sabırlı olsanız, biz de devamlı olsak, yâni ben buraya otursam, sabah akşam ders verecek olsam, siz de müşteri olsanız bana, dinleyecek olsanız, hangisini okumamız lâzım bizim? Böyle kısa özet kitapları değil, işin kaynağını, ta baş tarafını gidip Hilyetü'l-Evliyâ'yı okumamız lâzım. Çünkü ana kaynak o, muazzam bilgiler var içinde...

Hem de o, sahabeden başlıyor. Bu sahabeden başlamadı, tâbiînden başladı. Çünkü, "Sahabe hakkında bir kitap yazmıştım, bu ondan sonrakiler hakkında kitap." dedi. O kitap elde yok. Biz onu atlamış olduk, daha sonraki devre gelmiş olduk. Halbuki Ebû Nuaym el-İsfehânî'nin Hilyetü'l-Evliyâ'sını okumağa başlasaydık, karşımıza Ebû Bekr-i Sıddîk'dan, Peygamber Efendimiz'den bilgilerle başlayacaktık. Daha o kitabın neresindeydik? Böyle bu

yıllara filan gelemezdik katiyyen daha. Şimdi başlarındaydık. Hem de Arapçası filan çok çetin ve kıymetli bir eser.

Onun Türkçe'ye tercümesi hazırlığı yapılıyor. Bir yayınevi bölüştürmüş alimlere, Arapça bilenlere... İnşâallah neşredilir. Ama Arapçası neşredilmiş, on cilt. El-hamdü lillah benim kütüphanemde var. Çok kıymetli bir kitaptır. İşte orada varmış, Hilyetü'l-Evliyâ'da varmış; bir...

Tabakätü'ş-Şa'rânî'de varmış. İmâm Şa'rânî'nin böyle tabakät kitabı var, et-Tabakätü'l-Kübrâ diye. Orada da Ebû Süleymân ed-Dârânî'nin hayatı hakkında bilgi var. O muhtasardır, yâni kısadır. Hilyetü'l-Evliyâ gibi değildir, o kısadır.

Sonra nerede varmış?.. *Er-Risâletü'l-Kuşeyriyye*, *İmâm Kuşeyrî'nin er-Risâle*, *Kitâbü'r-Risâle'sinde vardır. O kitap Türkçe'ye tercüme edildi. O kitabın tercümesini alırsanız, orada Ebû Süleyman hakkında, belki buradan daha geniş bilgiye sahip olursunuz.*

Bu çok geniş bilgi vermiyor ama, sağlam bilgi veriyor. Kimden duyduğunu söyleyerek veriyor. İmâm Kuşeyrî, senede bu kadar bağlı olarak yazmaz.

Sonra nerede varmış?.. *Vefeyâtü'l-A'yân'da varmış, cildini söylüyor. O da çok meşhur bir tercüme-i hâl kaynağıdır, çok büyük bir kitaptır. Sonra Sıfatü's-Safve'de varmış, sonra Şezerâtü'z-Zeheb'de varmış. O da bir tarih kitabıdır. Şezerâtü'z-Zeheb bi-Ahbâri men Zeheb. Tarih-i Bağdad'da varmış Hatîb-i Bağdâdî'nin. O da çok muhteşem bir eserdir. Mir'âtü'l-Cinân'da varmış. El-Bidâye ve'n-Nihâye'de varmış, o da bir tarih kitabıdır. Siyer-i A'lâmi'n-Nübelâ'da varmış. O da siyer kitaplarının çok kıymetlilerindedir. El-Ensâb'da varmış, Mu'cemü'l-Büldân'da varmış.*

Bunları bu seferlik, böyle geniş olarak söylemiş oldum. Yâni aslında Ebû Süleyman'ın daha geniş hayatını merak edenler, bu tarih kitaplarından bu kaynaklara bakarlarsa, belki dosyaları dolduracak kadar geniş bilgi çıkar.

وَأَسْنَدَ الْحَدِيثِ

(Ve esnede'l-hadîs) diyor, yâni ne demek?.. Ebû Süleyman, hadis de rivâyet etmiştir. Hem de senedli, rivâyet zincirini ezberleyerek kendisi

almış, kendisi de başkasına hadis rivâyet etmiş. Aynı zamanda hadis ravisi gibi olmuş yâni.

(Ve esnede'l-hadîs) dediği zaman, bizim müellifimiz ne yapar? Bir örnek verir. Yâni riâyet ettiği bütün hadisleri nakletmez, bir tane örnek verecek. Bakalım hangi hadisi verecek:

b. Allah İçin Tevâzu Etmenin Önemi

أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَلِيٍّ الْبَزَّازُ الْحَافِظُ
بِبَغْدَادَ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ بْنِ الْفَضْلِ قَالَ
حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عِيسَى قَالَ حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي
الْحَوَارِيِّ حَدَّثَنَا أَبُو سُلَيْمَانَ الدَّارَانِيُّ حَدَّثَنَا
عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ أَبِي الرَّبِيعِ الزَّاهِدُ عَنْ
إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَدْهَمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلَانَ يَذْكُرُ عَنْ
أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ

TS. 75/1 (Ahberenâ abdü'r-rahmâni'bnü aliyyini'l-bezzâzü'l-hâfız) Sülemî diyor ki: "Bana Abdurrahman ibn-i Ali el-Bezzâz el-Hâfız bildirdi."

Bezzâz, manifaturacı demek. Yâni alimler aynı zamanda tüccar, bir meslek erbâbı. Neden?..

Helâl lokma yemek için, kimseye muhtaç yaşamamak için, kimsenin eline bakmamak için. Bezzâzlık yapıyor, para kazanıyor, geçimini sağlıyor, ama alim. Öğleye kadar çalışır, iki saat çalışır, haftada bir çalışır, neyse... Geçimini sağlar, kumaşını alır satar, parayı kazanır ama ilme kendisini vermiştir.

El-hâfız demek, şimdiki bizim hafızlar gibi demek değildir. El- hâfız demek, meşhur olduğu ilimde, o ilmin önemli bilgilerini ihtivâ etmiş büyük, deryâ gibi adam demek. Hâfız Zehebî dedin mi, yâni o Kur'an'ı ezberlemiş insan demek değil, kendi dalının bütün ilmini yutmuş adam demek. Deryâ demektir yâni. Hafızmış bu Bezzâz.

(Bi-bağdâd) Sülemî'ye Bağdat'ta bu el-Bezzâz el-Hâfız söylemiş.

(Kâle haddesenâ) O da kimden almış: (Muhammedü'bnü umere'bni'l-fadl)'dan almış bilgiyi. O kimmiş?.. Cu'fî imiş. Cu'fî kimin nisbesi aynı zamanda, kimi hatırlatıyor?.. İmâm Buhârî'nin nisbesi. Hıfz ve ma'rifet erbâbı bir kimseymiş. Zilkâde ayında, 361'de vefat etmiş. Bağdat'ta o ötekisine söylemiş.

(Kâle haddesenâ aliyyü'bnü îsâ) Ona Ali ibn-i İsa söylemiş. O kimmiş?.. Tarih-i Bağdat'ta kısa bir bilgi varmış hakkında... (Kâle haddesenâ ahmedü'bnü ebi'l-havâriyyi) Ona da Ahmed ibn-i ebi'l- Havârî tahdis eylemiş. (Kâle haddesenâ ebû süleymâne'd- dârâniyyü) Ebû Süleymân-ı Dârânî de ona söylemiş. Yâni, o ondan almış. Ebû Süleymân-ı Dârânî'ye geldi.

(Haddesenâ aliyyü'bnü haseni'bni ebi'r-rebi' ez-zâhid) Şimdi Ebû Süleymân ed-Dârânî hadisi bunlara nakletmiş de, kendisi kimden almış?.. Bu isimden almış: Ali ibn-i Hasan ibn-i Ebi'r-Rebi' ez-Zâhid. Zahidlik sıfatıyla şöhret bulmuş olan Ali ibn-i Hasan ibn-i Ebi'r-Rebi'den almış.

(An ibrâhimi'bni edhem) O da İbrâhim ibn-i Edhem'den almış ki, İbrahim ibn-i Edhem mutasavvıfların büyüklerinden, bizim tarikatlarımızdan birisinin silsilesinde de yeri olan şeyhlerimizden yâni.

(An muhammedi'bni aclân) O da Muhammed ibn-i Aclân'dan almış. Medineli, Kureyş kabilesinden. İlmiyle âmil alimlerden, güvenilen kimse olduğunu birçok kimse söylemiş. Buhârî, hayatı hakkında bilgi vermiş filan... (Yezkürü an ebîhi) O da babasından aldığı söylemiş.

(An ebî hüreyrete) O da Ebû Hüreyre RA'dan duymuş.

Ebû Hüreyre hakkında bilgi:

أَبُو هُرَيْرَةَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنِ صَخْرِ الدَّوْسِيِّ
الْحَافِظِ صَحَابِيٍّ جَلِيلٍ مَشْهُورٌ رُوِيَ عَنْهُ ثَمَانُ
مِائَةِ نَفْسٍ ثِقَاتٌ مَاتَ سَنَةَ تِسْعٍ وَخَمْسِينَ
عَنْ ثَمَانَ وَسَبْعِينَ سَنَةً

(Ebû hüreyreh, abdu'r-rahmâni'bni sahr) Tabii, o Abdurrahman ibn-i Sahr'dır. Yâni babası Sahr,

sad-hı-re ile. (Ed- devsî) [Devs kabilesinden.] (El-hàfız) Hâfız, yâni çok hadis ezberlemiş, çok hadis bilgisi olduğundan o sıfatı almış. Kur'an-ı Kerim'i de ezbere bilen bir kimse.

(Sahabiyyün celîlün meşhûrun) Yâni yüce bir sahabi, tanınmış bir sahabi Ebû Hüreyre RA. (Revâ anhu semâne-mieh nefsün sikât) Yâni 800 tane güvenilen ravi Ebû Hüreyre'den hadisleri rivâyet etmiş. Yâni ne kadar insana ilim öğretmiş! (Mâte sente tis'in ve hamsîn) Sonra, 59 senesinde vefat etmiş. Yâni aşağı yukarı 680'de vefat etmiş. (An semânin ve seb'îne seneh) Bu ne demek? 78 yaşındayken vefat etmiş Ebû Hüreyre. Onu öğrenmiş olduk şimdi. RA... Yâni Peygamber Efendimiz'in sahabesinden.

Şimdi hadise geliyoruz ne demiş yâni: (Kàle, kàle rasûlü'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem) Ebû Hüreyre dedi ki "Rasûlüllah SAS şöyle buyurdu." Ne buyurmuş: ¹

مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ

(حل. عن أبي هريرة)

---

¹ Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.V, s.139, no:4894; Hz. Aişe RA'dan. İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.VII, s.120, no:34663; Selmân-ı Fârisî RA'dan. Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.276, no:8140; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, I, s.129; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.I, s.219, no:335; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.II, s.110, no:504; Hz. Ömer RA'dan.

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VIII, s.46; Ebû Hüreyre RA'dan. *Mecmaü'z-Zevâid*, c.VIII, s.156, no:13067; *Kenzü'l-Ummâl*, c.III, s.216, no:5730, 5735; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.1442, no:2445; *Câmiu'l-Ehâdîs*, c.XX, s.179, no:21841-21844.

(Men tevâdaa li'llâhi) “Kim Allah rızası için tevâzu gösterirse (rafeahû) Allah onu yükseltir.”

Başka rivayetlerde (rafeahu'llah) “Allah onu yüceltir.” diye de vardır.

هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ أَخْرَجَهُ كَذَلِكَ أَبُو نُعَيْمٍ فِي
الْحِلْيَةِ الْجَامِعِ الصَّغِيرِ

(Hâzâ hadîsün hasenün) “Bu hadis hasen bir hadis-i şeriftir. (Ahracehû kezâlike ebû nuaym fi'l-hilyeh) Bu haliyle bu hadisi Ebû Nuaym el-İsfehânî Hilyetü'l-Evliyâ'da da ihrâc etmiş, yâni göstermiştir. Bu hadise bakmak istersen, el-Câmiu's-Sagîr'in 2. cildinin 511. sayfasına bak!” diyor.

El-Câmiu's-Sagîr kimindir?.. İmâm Suyûtî'nin eseridir. Bizim bu hocalarımızın Râmûzü'l-Ehâdis'i gibi, alfabetik bir hadis-i şerif kitabıdır.

Şimdi burada, bir şeyi size söyleyeceğim muhterem kardeşlerim! Ben bu hadisi kim kimden duymuş diye isimlerini okuyorum, aşağıda tercüme-i hallerine bakıyorum ya, o tercüme-i hallerinde, “Bu ravi zayıftır. Bu raviye bazıları kezzâb demiştir, yalancı demiştir.” filan gibi ibareler oluyor ama, Sülemî almış kitabına. Hadisi de okuyoruz, bakıyoruz, hasen hadis çıkıyor. Yâni, raviler hakkında ileri geri sözler söylenmiş olması, ille söylediği söz yanlış mânâsına gelmez. Bunu hadisçiler bilsin veya hepiniz bilin! Yâni ille rivayetinde zayıf

bir insan var diye, söz yalan veya yanlış demek değildir. Bu da önemli bir şey...

“—Efendim o hadisin senesinde filanca adam var, o ad zayıftır veya müdellistir veya kezzabdır, şöyledir, böyledir...”

Ama dur bakalım, doğruyu söylemiş olabilir, doğruyu nakletmiş olabilir. Hemen suçlayıp reddetmemek lâzım! Başka kaynaklarda te’yid etmek lâzım! İlim bu. Hadis ilminde bu meseleyi de bilsinler. Çünkü biz bu taraftan bunu söylerken, oradan da videoya alınıyor; biz öleceğiz, bu videolar seyredilecek, dinlenilecek... Herkes her şeyi bilsin! Yâni hadisin rivâyet zincirinde zayıf kimse var diye, hadis paldır küldür reddedilmez. Bu işin erbâbı bu işi biliyor.

Bize diyorlar ki:

“—Efendim *Râmûzü’l-Ehâdis kitabında zayıf hadisler var...*”

Tamam, zayıf hadis olduğunu bizim Gümüşhaneli Hocamız yazıyor. Hatta, “Ravilerinden filanca için kezzab demişlerdir, veya mevzuat kitabında bu yazılmıştır.” filan diyor ama, yine de onu hadis kitabına almış. Yâni, demek istiyor ki:

“—Ben bunun mânâsının doğru olduğu kanaatindeyim. Alim olarak ben bunun doğruluğuna inandığım için, kitabıma aldım.” demek istiyor.

Bu da önemli... Alim, salâhiyeti var, kanaati var. Yâni birisi gelmiş sormuş:

“—Bu hadis hakkında ne dersin?” İncelemiş, onun vardığı kanaat: “—Evet, bu hadis sahihtir.”

O kanaate varmış. Ötekisi başka kanaatte olabilir. Ama o kanaatte olduğu için kitabına almış oluyor. Bu meseleyi de bilin.

Şimdi bıyıkları yeni terleyen, ulema sınıfına yeni giren bazı insanlar; İlâhiyatta okuyor, veya yüksek İslâm enstitüsünde okuyor, veya birazcık mürekkep yaladı filan... Ayağa kalkıyor, hop elinde kılıç, balta, sağa sola fidanları devirerek, kırarak gidiyor...

Dur bakalım! Dur evladım, daha senin bıyıkların yeni terliyor, sakalların çıkmadı daha, daha rüşdünü isbat etmedin. Öyle sağına soluna hemen saldırma! Şöyle bir dinlemeyi, anlamayı öğren, araştırmayı öğren!

Tamam, bir söz yalansa, yanlışa; biz de karşıyız. Ama şu yalan diyor da bu doğru diyorsa, o zaman bir muhakeme etme bahis konusudur. Muhakeme edersen, hakim olursun, hakem olursun, belki bu taraf haklı çıkar. O zaman, yâni bu taraf haklıysa, sen o haksızın sözüne uyarsan, sen de haksızlık etmiş olacağın için, ihtiyatlı olmak lâzım, dikkatli olmak lâzım, ciddi olmak lâzım! Alimin huyu ciddiyet. Allah rızası için hakkı söylemek.

Bu hadis-i şerif hasen hadis-i şeriftir. (*Men tevâdaa li'llâhi refaahû*) diye rivâyet edilmiş burada... Başka rivayetlerde:²

مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللَّهُ وَمَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَهُ اللَّهُ

(القضاعي عن عمر)

² Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.V, s.139, no:4894; Hz. Aişe RA'dan.

(Men tevâdaa li'llâhi refaahu'llâhu) “Kim Allah rızası için tevâzu ederse, Allah o tevâzu eden kulu alçakta bırakmaz, yüceltir, yükseltir.

Şanını, şerefini, itibarını böyle aşağıda bırakmaz, yükseltir. Sevap verir, itibar verir, izzet verir, nimet verir, lütfeder, yardım eder, mânevî bakımdan maddî bakımdan yüceltir.” diye de geçer.

Devamı da vardır: (Ve men tekebbere vadaahu'llâh) “Kim de kibirlenirse, böbürlenirse, büyüklenirse ne yapar Allah onu?..

Tepetaklak eder, Allah onu hor ve zelil eder. Onu aşağıya düşürür.” Alaşağı eder yâni. Allah, kibir göstereni makamından tepetaklak alaşağı eder; tevâzû göstereni Allah-u Teâlâ Hazretleri yüceltir.

O halde tevâzu İslâmî huydur, tasavvufun medhettiği, bizim iktisab etmemiz gereken bir huydur. Mütevazı olacağız, kibirli olmayacağız. Öğünmeyeceğiz, böbürlenmeyeceğiz, haddimizi bileceğiz, edebimizi takınacağız, şımarık olmayacağız. Malımıza mağrur olmayacağız, ilmimize mağrur olmayacağız, rütbemize mağrur olmayacağız. Halim selim olacağız, tatlı dilli olacağız, mütevazı olacağız. Allah'ın sevdiği huy bu...

c. Tasavvuf ve Tevâzu

Evet, iyi ki bu hadis-i şerifi rivâyet etmiş Ebû Süleymân ed- Dârânî... Bize de fırsat çıktı, kendimiz de ibretimizi aldık, arkadaşlarımıza da nasihatimizi söyledik.

Tasavvufun en önemli huylarından, güzel huylarından birisi tevâzu... Derviş nasıldır?.. Yum gözünü bakalım, bir derviş düşün! Şöyle güzel bir derviş düşün!.. Nasıl bir insandır derviş?.. Derviş koyundan yavaştır, koyun gibidir, kuzu gibidir.

Bazı arkadaşlarımız var, lakabı kuzu; ne güzel!.. Yâni sırtlan, aslan, at, katır, deve, ayı filan denmiyor, kuzu deniyor. Yâni ne güzel!

Derviş bağı baş gerek.

Gözü dolu yaş gerek.

Dervişin bağı yaralı olacak, gönlü kırık olacak, mahzun olacak. Gözü yaşlı olacak, yâni duygulu olacak, kaba saba bir insan olmayacak. Ayeti okuyacak, ağlayacak. Vaazı dinleyecek, gözleri yaşaracak. Çiçeğe bakacak, ağlayacak; gökyüzüne bakacak, ağlayacak; bülbülün sesini dinleyecek, ağlayacak... Hayrola yâ niye ağlıyorsun? Sorma, duygulandım işte... Tamam.

Bilmeyen ne bilsin bizi

Bilenlere selâm olsun!

Bilmeyen bilmez işte bu işi.

“—Bu adam niye ağlıyor koca sakalıyla?..”

Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb*, c.I, s.219, no:335; Hz. Ömer RA’dan.

Mecmaü’z-Zevâid, c.X, s.585, no:18294; *Kenzü’l-Ummâl*, c.III, s.216, no: 5735;

Keşfü’l-Hafâ, c.II, s.1442, no:2445; *Câmiu’l-Ehâdis*, c.XX, s.179, no: 21844.

Tamam kardeş, güle güle, hadi uğurlar olsun...
Sen şuradan şöyle, o tarafa git. Bizim yolumuz
böyle işte.

Bilmeyen ne bilsin bizi,

Bilenlere selâm olsun!

Ne güzel söylemiş Yunus Emre. Bilmeyen
bilemez. Bu duyguyu tatmayan bilemez. Ama
tadan da, bu tasavvufun ne güzel bir şey
olduğunu bilir işte. Bildi mi de, yakaladı mı da
o hazineyi, o deryâya daldı mı da, başka bir
insan oluyor. İşte Yunus oluyor, Mevlânâ oluyor,
Eşrefoğlu Rûmî oluyor, çok hoş bir insan oluyor.
Yâni nâmı ölmüyor, sevgisi gitmiyor, gönüllere
taht kuruyor, çok tatlı bir insan oluyor.

Fena olmuyor yâni. Adam mütevazı oldu diye,
koyun gibi oldu, kuzu gibi oldu diye, boynu
bükük oldu diye, sessiz sedâsız oldu diye nâmı
silinmiyor. Nice böyle cebbâr adamlar var,
heykelleri yıkılıyor, boynuna kement atılıyor,
tangır tungur kırılıyor, yerlerde sürükleniyor...
Ama nice böyle hırkasında kırk tane yaması olan
insan var, gönüllerde taht kurmuş, sultan...
Mânevî alemin sultanları oluyor.

Niye sultan lakabı veriliyor bazı kimselere?..
Evliyaullah'a sultan lakabı veriliyor. Ankara'da
var meselâ, Tâceddin Sultan. Bursa'da var
meselâ, Emir Sultan. Sultan... Yâ ne yapmış
bu?.. Derviş ama, sultan adını alıyor.

Allah bizi sevdiği kullarından eylesin...
Mânevî bakımdan yükseltsin... Aman kibre

düşmeyelim! Çünkü, insanı Allah yükseltirse yükseltir; Allah'ın alçalttığını hiç bir kimse yükseltemez. Krikolar kâr etmez, vinçler kâr etmez. Ne kadar yükseğe çıksa, oradan düşüşü daha beter olur. Kafası patlar, daha yüksekte düştü mü... Yâni aşağıdan düşseydi sadece dizi incinirdi, ama daha yukarı çıktı da düştü mü, kafası patlar. Bu daha fenâ olur.

Onun için, Allah bizi kibre düşürmesin... Haddini bilenlerden, edebini takınanlardan; arif, zarîf, kâmil, velî, mahbûb, makbul, merdî, mahmûd kullarından eylesin... Çok istiyorum öyle olmayı. Yâni hepinize de onu temennî ediyorum. Allah sevsin...

Çok yanlış yollar var şu dünyada. Şöyle dün akşam Boğaz'dan bu tarafa, Sarıyer'den bu tarafa şöyle deniz kenarında yürüyüp gelmek nasib oldu da şu zamane insanlarımızın, kızların, erkeklerin, delikanlıların ne kadar şaşkın olduğunu; nasıl böyle vur patlasın çal oynasın, içkiyle, dansla, rezaletle, kepazelikle, çılgınlıkla, şeytanlıkla, nefsâniyetle, haramla, günahla nasıl ömür geçirdiğini gördüm. Ayıplayamıyorum, Allah ıslah etsin, çok korktum. Aman yâ Rabbi! Bizi sevdiğin yoldan ayırma!.. Bizi böyle asi, mücrim duruma düşürme yâ Rabbi!.. Edepsiz kul etme yâ Rabbi!.. Sevdiğin kul eyle yâ Rabbi!..

Allah insanı şaşırtırsa, çok fena... Evet eğleniyor orada, içkiyi içiyor, ortaya çıkmış ayı gibi göbek atıyor... Adam, senin işin ne? Bizim bildiğimiz, kadınlar göbek atardı. Çıkmış ortaya göbek atıyor, etrafındakiler alkış tutuyor, içki şişeleri

masada, dambırtı, zımbırtı, tavan yerinden oynuyor. Eğleniyoruz diyorlar... Sorsan: Ne yapıyorsunuz?.. Eğleniyoruz.

Vah vah!.. Böyle gülerek geçen günlerin, ağlayarak öyle cezaları olur ki...

Bir zamanlar hatırlıyorum, Beyrut Orta Şark'ın Paris'i idi; çok eğlence yerleri vardı. İçki, kumar, diskotek, bar, pavyon yerleri vardı. Allah nasıl harb ve darbla gülemez hale getirdi Beyrut'u, ne hale getirdi. Daha önceki devirlerde nasıl olmuş Sodom Gomore şehirleri... Lut Kavmi, Âd Kavmi, Semûd Kavmi, Firavun vs... Neler olmuş.

Napoli'nin yakınındaki Pompei şehrinde, Vezüv yanardağı nasıl patlamış da bütün şehri bir anda nasıl küller istila edivermiş, yorgan gibi örtüvermiş. Nasıl içkiciler meyhanede, zina edenler o kötü evlerde o haliyle küller altında kalıvermişler. Kazıyorlar çıkıyor. Bir profesör arkadaş var, İtalya'da Pompei harabelerini gezmiş gelmiş, Ankara'da anlatmıştı. Yâni o zina haliyle, kötü halle, öyle yakalamış Allah.

Yâni, nasıl televizyonun bir sahnesinde, bazen tırak durduruyorlar, sahne karşısında öyle duruyor. Hayat bütün günahıyla, zulmüyle, çirkefliğiyle, şeytanlığıyla devam ederken, Vezüv bir patlamış, kızgın küller hop bir gelmiş, yakmış. Tabii üç yüz, beş yüz derece kül... İnsanın üstüne dökülünce ne oluyor, kapıdan pencereden girince?.. Her şey bir anda küller altında kalıyor, yanıyor. Ölüyor insan havasızlıktan, sıcaktan, zehirli gazdan... Ama

nasıl ölüyor?.. Aynı halde. İçki mi tutuyordu, dans mı ediyordu, yatıyor muydu, kalkıyor muydu?.. O haliyle yakalamış. “Onu da turistik diye, küllerini süpürgeyle silerek aynen o haliyle koruyorlar.” diyor.

Aman yâ Rabbi!.. Günah sahnesiyle aynen adam ölmüş, o haliyle asırlar sonraya ibret, turistler geliyor, bakıyor. İbret alan göz lâzım!

Allah ibret almayı nasib etsin... Ya o günahı işleyip dururken Tarabya’da, Emirgân’da, Bebek’te; falanca diskotekte, filanca barda, filanca pavyonda bir felâket gelse... Lût kavminin, Âd kavminin, Semûd kavminin helâk olduğu gibi bir anda helâk olsa... Müslümanlık değil ki o... Yâni onu yapan, o yaşam İslâmî bir yaşantı değil ki.

O kızlar... Göbek açık, omuz açık, göğüs açık, bacak açık... O adamlar... Bunlar benim milletim mi?.. Bunlar benim kardeşim mi?.. Kardeşim ama, nasıl kardeş?.. Ne hale gelmişiz...

Müslümanlar niye çalışmamış, bu aileler niye bu duruma düşmüş?.. Ezanların okunduğu, tekbirlerle alınan bir şehir, nasıl bu hale gelmiş?.. İçinden gâvurlaşmış yâni. Sırp, Bulgar, Ermeni, Rum, küfür, şeytan insanın neresine girmiş?.. Kaburgalarının içine girmiş, Boğaz’a gelmiş. Biz Bosna’da sanıyoruz, Kafkasya’da sanıyoruz, şeytan Boğaz’a gelmiş. Neresinin manzarası güzel, safalı yer, havası güzel yer, orada bar, pavyon, içki, zina, kumar... Aman yâ Rabbi!..

Şükretmek gerekirken, “Çok şükür yâ Rabbi, bu nimetleri vermişin ne güzel buranın havası,

suyu...” diye orada on rekât, sekiz rekât namaz kılması lâzım gelirken, adam günaha dalmış. Gayrimüslimler gelmiş, turistler gelmiş, falancalar gelmiş... Allah kurtarsın...

Sırp'ı uzakta sanmayın. Sırp içinizde, içimizde, şehrimizde,

Boğazımızda, yanı başımızda... Sırp bir sembol tabii...

d. Çok Ümitli Olmanın Zararı

أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ سَعِيدِ
الرَّازِيِّ قَالَ سَمِعْتُ الْعَبَّاسَ بْنَ حَمْزَةَ قَالَ حَدَّثَنَا
أَحْمَدُ بْنُ أَبِي الْخَوَارِجِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا سُلَيْمَانَ
الدَّارَانِيَّ يَقُولُ إِذَا غَلَبَ الرَّجَاءُ عَلَى الْخَوْفِ

فَسَدَ الْوَقْتُ

TS. 76/2 (Ahberanâ ebû ca'ferin, muhammedü'bnü ahmede'bni saîdini'r-râziyyü, kàle: Semi'tü'l-abbâse'bne hamzete, kàle: Haddesenâ ahmedü'bnü ebi'l-havâriyyi, kàle: Semi'tü ebâ süleymâne'd-dârâniyye, yekülü: İzâ galebe'r-recâu ale'l-havfi fesede'l-vaktü)

Ebû Ca'fer Muhammedi'bni Ahmedî'bni Saîd er-Râzî bana haber verdi diyor kitabı yazan Sülemî. O da Abbas ibn-i Hamza'dan işittim diyor. O da Ahmed ibn-i Ebi'l-Havârî'den duydum diyor, o da

meşhur bir mutasavvıftır. O da Ebû Süleyman'ın bizzat kendisinden duymuş. Tercüme-i Hâli anlatılan kişiden duymuş. (Yekûlü) Şöyle diyor bu Ebû Süleymân ed- Dârânî:

(İzâ galebe'r-recâu ale'l-havfi, fesede'l-vaktü)
Bu sözün mânâsı ne demek: “Ümit korkuya galip oldu mu, zamane fesada uğrar, bozular.”

Kim bu sözlerden ne kadar anladı bilmiyorum, anlatmak için biraz açıklama yapalım: “Ümit korkuya galip geldi mi, zamane fesada uğrar.” Her şey bozular yâni, fitne fesat olur, karma karışık olur işler demek. Ne demek bu?.. İnsanda bir recâ var. Recâ ne demek Arapça'da? Ummak demek. Ümit var.

Hepimiz Allah'ın rahmetini umuyoruz. Müslümanız diye Allah bizi cennete soksun diye temennî ediyoruz, inşâallah cennete gireriz diyoruz değil mi? Ümidimiz var. Hem de Allah, “Allah'tan ümit kesmeyin!” diye emretmiş,

لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ

(الزمر: ٥٣)

(Lâ taknetù min rahmeti'llâh) “Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin!” (Zümer: 53) diye ümidimiz var, tamam recâ bu, ümit.

Bir de havfullah var, havf var, o da korkmak: “Ya Allah bana cennetini nasib etmezse, ya kızarsa, gazap ederse... Ya beni cehenneme atıp cayır cayır yakarsa... Sobaya elimi tutamıyorum, kibriti tutamıyorum; ya beni

ateşin içine hop iterse, cayır cayır yanarsam, ölmeden o azabı devamlı çekersem, yıllarca, yüzyıllarca cehennemde fokur fokur, cayır cayır, çatır çatır yanarsam...” Korku var bir de... Havfullah, Allah’tan korkmak...

Recâ, Allah’ın rahmetini ummak. “İnsanda havf u recâ olacak.” demiş büyüklerimiz. Neden?.. ümit olmazsa insan yaşamaz, ölür. Korkudan ölür insan. Ümidi olacak ki; “Allah’ın rahmetine ererim, Allah inşaallah beni kahretmez.

Allah beni gazabına uğratmaz, cennetine sokar, lütfuna erdirir; Peygamber Efendimiz’le, şeyhlerimizle, pirllerimizle Allah’ın lütfuyla cennete gireriz...”

Ümit bu, ümit dünyası... İnsan ümit ediyor da neler yapıyor. İş kuruyor, kazanacağım diye. Tahsile giriyor, büyük adam olacağım diye... Büyük şehre geliyor, sonucu iyi olacak diye... Neler... Ümit dünyası yâni. Ümit var hepimizde... Dinî bakımdan da öyle...

Ama çok ümit olursa ne olur? (*İzâ galebe’r-recâu ale’l-havfi, fedese’l-vaktü*) Korkuya ümit galip gelir de, adam çok ümitli olursa...

“—Elbet gireriz cennete yâ... Elbet Allah bana lütfeder yâ... Ben müslüman değil miyim yâ, elbette Allah bana yardım eder be!..” diye böyle fazla ümitli, fazla iyimser olursa, ne olur?.. İş bozulur.

Neden?.. İbadetlerine koşmaz, günahlardan kaçmaz, vazifelerini yapmaz, gevşer, tembelleşir, ümidi lüzumsuz, fazla ümid

beslediğinden dolayı belâsını bulur, mahvolur. Öyle o kadar ümitli olmağa gelmez.

Ebû Süleymân ed-Dârânî Hazretleri ne diyor: “Öyle fazla heveslenmeyin; biraz da korkun, titreyin!” diyor. “Hatta korku biraz daha fazla olsun!” diyor. Korku biraz daha fazla olsun ki, insan cehennemden korunmak için günahlardan sakınsın. Korku biraz fazla olsun ki, “Aman cenneti elden kaçırmayayım!” diye ibadete düşsün, geceleyin kalksın, namazını kılsın. E fazla ümit etti mi gevşiyor.

Sabah namazına kalkmıyor, camiye gelmiyor, tesbihini çekmiyor, Kur’an’ını okumuyor, dersine çalışmıyor, harama helâle aldırıyor... Neden?.. İyimser, havâî, böyle şey... O zaman olmuyor.

Demek ki, Ebû Süleymân Hazretleri’nin tavsiyesi: “Biraz da Allah’tan korkun!” demek. Fazla ümitli oldu mu insan, o zaman iş berbatlaşır demek.

Bu ne zamana kadar, nasıl olacak?.. Hadis-i şeriflerde Peygamber SAS bildiriyor ki: İnsanın hayatı boyunca havfı, korkusu, Allah’tan korkusu recâsından fazla olacak. Gözü yaşlı olacak, korkacak, titreyecek... Ölümüne yakın, yaşlandığı zaman, ümidi çoğalacak, korkusundan daha galip olacak:

“—Eh bunca yıl yaşadım, dilerim ki Rabbim beni rahmetine erdirir. Saçımız ağardı, belimiz büküldü...”

Zaten günahla ilgisi yok, adam yetmiş yaşında, yetmiş beş yaşında, camiye gidiyor, ibadet yapıyor. Haramla, günahla ilgisi yok... E o zaman, Allah'a karşı hüsn-ü zannının ve recâsının galip olmasını Peygamber Efendimiz tavsiye ediyor. Öyle düşünecek.

“—E evvelce niye korku galip?..”

Çünkü nefis var, şeytan var; gevşerse, günahalar veya ibadetleri yapamaz diye o zaman korksun. Öteki zamanda da, Allah'ın rahmetine ümidini çoğaltsın diye hayatımızı böyle tanzim edeceğiz.

Şimdi bugünkü durum nedir?.. Bugünkü durum: Millet hiç korkmuyor, korkudan hiç nasibi yok. Efe hepsi. Hepsi böyle kabadayı... Hem de kime karşı kabadayı, kime karşı yumruk sıkmış?.. Kur'an'a karşı yumruk sıkmış, Allah'a karşı yumruk sıkmış, dine karşı yumruk sıkmış... Aldırmıyor, korkmuyor. “Cehennemlik olursun!” diyorsun, gülüyor:

“—Oh oh, ısınırım!” diyor, “Kış gününde rahat ederim!” diyor, alay ediyor meselâ.

“Adamın birisi cennete gitmiş de, bakmış hep softalar var. Sıkılmış canı, cehenneme gitmek için çare aramaya başlamış. Oradan cehenneme gitmiş.” diyor filan.. Yâni alay ediyor, kafa yapıları böyle.

Bu neden oluyor?.. Açıyorsun şiirleri: “İçinde mi dışında mı, püskülünün ucunda mı, şeytan bunun neresinde?” diye soruyor şair. Yâni, saz şairi sazı savunuyor, müdâfaa ediyor. Birisi, “Şeytan aletidir.” demiş saza.

Hadis-i şerifte öyle geçiyor. Öyle dedi diye, bu da alay ediyor. Şeytan bunun neresinde?.. İçinde mi, dışında mı, püskülünün ucunda mı, telinde mi, göbeğinde mi, ucunda mı filân diye alay ediyor.

E alay edilir mi!.. Hadisle, ayetle alay edilir mi!.. Bu eğlence aletidir, dımbırtıdır, zımbırtıdır, insanı keyfe götürür, zevke götürür... Düğünde bayramda, “Gel bakalım!” derler, “Çal biraz da, keyiflenelim!” derler. “Bitir bakalım içkiyi!” derler, “İçelim!” derler. Oh derler, ah derler, nara atarlar filan... Çalgı günahın arkadaşı, nefsi kuvvetlendiren bir şey...

Besbelli bir şey yâni bu.

Alay ediyor: “Vaiz bizi cehennemle pek korkutma, yâni çok acı cehennemden bahsetme biz alışkınız, korkmayız.” diyor bilmem ne... Böyle şiirler dolu.

Tevbe ettim ki, etmeyem tevbe;

Tevbeye tevbe-i nasûh olsun!

“İçkiye tevbe etmem bundan sonra, tevbe etmeye tevbeler tevbesi...” diyor. “Tevbe etmeyeceğim, içki içmeğe devam edeceğim!” diyor meselâ. Böyle adamlar var, böyle zıpırlar var.

“Sâkî getir ol bâdeyi... Getir bakalım o içkiyi, o erguvan renkli meşrubatı, içelim, kafayı çekelim, bulalım... Gülelim eğlenelim, kâm alalım dünyadan...” diyor. Lafa bak!

Haliç o zaman çok güzel mesire yeriymiş, karşı tarafı Kağıthâne’ymiş. Sâdâbâd köşkü varmış,

kaplumbağaların üstüne mum dikerlermiş. Kaplumbağalar yavaş yavaş yerlerde dolaşmış, mumlar ışıklar, her taraf eğlence meğlence... Kadınlar erkekler gizli gizli orada...

Ne diyor Nedim:

*Gülelim, eğlenelim, kâm olalım dünyadan,
Mâ-i tesnîm içelim çeşme-i nev-peydâdan,
Görelim âb-ı hayât aktığın ejderhâdan,
Gidelim servi revânım yürü Sa'dâbâd'e...³*

Gel koluma, gir koluma yürü gidelim. Hadi bakalım... Ne haber yâ Nedim, ne haber! Yâ bir de bunun *ba'de vefâtihi* var, ölümden sonrası var insanın. Yâni sen öyle dersin ama, bu sözlerin de içkicilerin, çalgıcıların hoşuna gider ama, bir de ölümden sonrası var!.. Bir de Nedim'i şimdi birisi rüyada görse de, sorsa bakalım:

“—Nedim, ne haber!?!.. Sâdâbâd şiirinden memnun musun şimdi, aldın mı kâmını? Söylediğine pişman mısın, değil misin?”

Arapların İmriu'l-Kays'ı var, cahiliye devrinin meşhur şairi. Edepsiz, ahlâksız, zinakâr, alçak bir herif... Peygamber Efendimiz diyor ki:

“—İmriü'l-Kays, cehenneme gidecek şairlerin önderidir, en başıdır.”

Edepsiz... Ama çok güzel şairmiş, bilmem neymiş, Arap edebiyatının cahiliye devrinin en büyük şairiymiş.

---

³ Nedim'e ait şarkının tamamı şöyle:

*Bir safa bahşedelim gel şu dil-i nâ-şâde;
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'dâbâd'e...*

“—Gördün mü şimdi en büyük şairliği?..

Peygamber Efendimiz sana ne dedi? Cehenneme gidecek insanların ta başında gidecek, önderi olacak, kabile başkanı. Hoşuna gitti mi şimdi?.. Yaptın, içtin, ettin ama, şimdi güzel oldu mu?..”

O bakımdan muhterem kardeşlerim bir insan bir iş yaptı mı bazı insanlar sever, alkışlar; bazı insanlar kızar, tenkid eder, beğenmez. Sen sakal bırakırsın, namaz kılarırsın; bazısı kızar:

“—Bu kadar softa olma!..” Tesbih çekersin.

“—Bu kadar tesbih çekme!.. Eğleneceksin tamam ha. Hah ya, şöyle biraz hayattan kâm olmayı öğren, yobazlığı bırak!” filan der.

Ama gerçekte hangisi doğru? Gerçek doğru hangisi?.. Gerçek doğrunun ölçüsü ne?.. Gerçek doğrunun ölçüsü Kur’an-ı Kerim, şariat-ı garrây-ı Ahmediyye; fıkıh kitaplarının, ilmihal kitaplarımızın yazdığı bilgiler. O kadar...

İçki haram, zina haram, faiz haram, gayr-ı meşrû kazanç haram; eğlence, nâ-mahremlerle oturup kalmak, düşmek kalkmak haram, çalgıyı bu manada kullanmak haram... Bu mânâda şeytanın aleti, tuzağı. Çok net, çok aşikâr.

“—E şimdi, de sen sanat düşmanı oldun. Bu kadar radyo var, televizyon var, dımbırtı var, zımbırtı var... Sen de çıkmışsın 20. Yüzyıl’da, bir de profesörüm diyorsun...

Hoppala! Şimdi sen çıktın, çalgıya böyle dedin...”

E kötü yolda kullanılıyor. Yâni şurada şimdi Boğaz’da eğlenilecek zaman mı? Kan ağlanacak zaman yâ! Bosna gitmiş, Azerbaycan gidiyor, sana geliyor yangın... Yarın bu heriflerin yüzünden Allah buraya bir belâ verirse, nereye kaçacağız?..

Düzeltilmek vazifemiz. Nereye kaçacak?.. Suriye kabul edecek mi? Mısır kabul edecek mi? Irak kabul edecek mi?.. Geçirecek mi seni o anarşi bölgelerine, nereye gideceksin? Suud alacak mı seni?..

İşte üç çifte kayak iskelede âmâde;

Gidelim serv-i revânım yürü Sa’dâbâd’e...

Gülelim, oynayalım, kâm alalım dünyâdan;

Mâ-i tesnîm içelim, çeşme-i nev-peydâdan;

Görelim âb-ı hayât aktığın ejderhâdan;

Gidelim serv-i revânım yürü Sa’dâbâd’e...

Geh varıp havz kenarında hırâmân olalım,

Geh gelüb Kasr-ı Cinân seyrine hayran olalım,

Gâh şarkı okuyub gâh gazel-hân olalım,

Gidelim serv-i revânım yürü Sa’dâbâd’e...

İzn alıp Cum’a namazına deyû mâderden,

Bir gün uğrulayalım çerh-i sitem-perverden,

Dolaşıp iskeleye doğru nihân yollardan,

Gidelim serv-i revânım yürü Sa’dâbâd’e...

Bir sen ü bir ben ü bir de mutrib-i pâkîze-edâ;

İznin olursa eğer, bir de Nedîm-i şeydâ;

Gayrı yârânı bugünlük edib ey şuh fedâ;

Gidelim serv-i revânım yürü Sa’dâbâd’e...

Mekke'ye, Medine'ye hacca bile almıyor ya. Yirmi bin tane hacı hacca gitmek istedi de, aldı mı?.. Almadı. Kontenjan, montenjan, ıvır zıvır... Kalan kaldı, ağladı durdu. Gözümüzü açalım muhterem kardeşlerim!..

Dünya insanı aldatır. “Fâni dünya hoştur amma, âkıbet mevt olmasa!” Hocamız bunu çok söylerdi. Fâni dünya hoştur ama, zevki, çalgısı güzeldir ama; ölüm var, ölümden sonra muhakeme var, ceza var, cehennem var...

Evet, (*İzâ galebe'r-recâu ale'l-havfi fesede'l-vakt*) *İnsanın ümidi korkusuna galip oldu mu, vakit fâsid olur, hayat bozular, zamane mahvolur demek yâni. İşte şimdinin misali bu... Şimdi korku yok, herkes, “Allah affeder.” diyor.*

“—Yâ niye böyle yapıyorsun günah!” “—Allah affeder...”

Nereden biliyorsun affedeceğini?.. Allah kimi affedeceğini, kimi affetmeyeceğini Kur'an-ı Kerim'de bildirmiş, ilmihal kitaplarında yazılmış. Herkesi affetmez ki!.. Herkesi affetmez. Bazısının tevbesini kabul etmez. Zamanı var, şekli var, yeri var...

Neyse, bu kadar bilgi kâfi geldi, anlaşıldı. Yâni, insanın ümidi korkusuna galip oldu mu, zamanesi mahvolur. Veyahut, genel olarak bir toplumda ümit korkudan fazla oldu mu, zamane bozular, fasid olur. Fesat çıkar ortaya demek. Güzel söylemiş rahmetu'llâhi aleyh Ebû Süleymân Hazretleri...

e. Kalp Temizliğinin Önemi

وَبِهِ قَالَ أَبُو سُلَيْمَانَ لَيْتَ قَلْبِي فِي الْقُلُوبِ

كَثُوبِي فِي الثِّيَابِ وَكَانَتْ ثِيَابُهُ وَسَطًا

TS. 77/3 (Ve bihî kàle ebû süleymân) Yine aynı senedle, Ebû Süleymân şöyle demiş: (Leyte kalbî fi'l-kulûbi ke-sevbî fi's-siyâb ve kânet siyâbühû vasatâ.)

Bak ne demiş Ebû Süleymân Hazretleri:

(Leyte kalbî fi'l-kulûbi ke-sevbî fi's-siyâb)
“Keşke kalbim kalpler arasında, elbiseler arasında benim şu elbisemin olduğu gibi olsaydı.”

Altında diyor ki yazar, kitabı yazan veya o zamanda onu gören: (Ve kânet siyâbühû vasatâ)
“Giyimi de öyle çok anlî şanlı değildi, ortaydı. Orta bir giyimi vardı. Öyle süslü pek giymezdi ama...”

Ne demiş?.. “Keşke kalbim öteki kalblerin yanında, elbisemin öteki elbiselerin yanında olduğu gibi olsaydı.” Yâni vasat bir elbise, fazla süslü, zinetli, sırmalı, işlemeli, gösterişli filan da değil yâni. “Keşke elbisemin öteki elbiseler yanındaki mevkii, makamı, durumu gibi kalbim de öteki kalbler arasında öyle olabilseydi.”

Muhterem kardeşlerim! Allah neye bakıyor? İnsanın rütbesine, mevkiine, makamına, şekline, şemâline, yüzüne bakmıyor. Nesine bakıyor?.. Kalbine bakıyor. Kalb güzel olacak. Kalb, yâni ne demek?.. Gönül...

Yoksa kalbi sağlam olur, manda ciğeri gibi ciğeri olur, öküz kalbi gibi kalbi olur; ama, hırsızsa, arsızsa, edepsizse, hiç kıymeti yok... Yâni kalbin sağlamlığı o değil, gönül temiz olacak, pâk olacak, güzel olacak...

“—Keşke gönlüm öteki gönüllerin yanında, elbisemin öteki elbiseler yanında olduğu kadar bile olabilseydi.” diye temennî etmiş. Çünkü gönlün temiz olması kolay bir şey değil.

Şöyle kendini bir düşün: Kimlere ne kadar kıızıyorsun, aklından neler geçiriyorsun? Gönlünden neler kuruyorsun, neler istiyorsun?.. Oooh! Her gönlümüzden geçeni yapsaydık, ne günahlar olurdu. Gönlümüz çünkü iyi değil. İşte bu gönle bakıyor Allah... Bu iyi olmayan gönle bakıyor. O zaman ne olacak?.. Allah sevmeyecek. Güzel olursa, sevecek. Gönlü temiz olursa, pâk olursa, nurlu olursa sevecek; pis olursa, mülevves olursa, habis olursa sevmeyecek.

Onun için, kalbin temizliği, yâni gönlün temizliği çok önemli.

Gönül temizliği yapıyor muyuz?..

“—Ben dişlerimi arada fırçalarım, misvaklarım filan... Dişlerimi temizliyorum. Ben vücudumu arada sırada yıkarım. Haftada bir, iki, üç veya her sabah... Her namazda abdest alıyorum, elimi ayağımı yıkıyorum, bir temizlik yapıyorum.”

Tamam... Elini temizliyorsun, terini temizliyorsun, tırnağını kesiyorsun, saçını tıraş ediyorsun, kıllarını izale ediyorsun... İyi güzel!.. Kalbin?..

“–Benim kalbim temiz...”

Nasıl temiz, ne kadar temiz, emin misin, doğru mu, düşün bakalım! Düşünüyor musun yâni, kalbinin temizliğini takip ediyor musun, kontrol ediyor musun? Etmiyorsun. Çok kimse etmiyor. %99.9, binde 999 etmiyor. Ekseriyet, kalbinin temizliğiyle ilgili bir kontrol yapması gerektiği kanaatinde bile değil. Bu meseleden bile haberdar değil. Kalbinde neler vardır adamın. Ah gösteren bir alet olsa da, kalbini bir görse insan...

Eskiden evliyaullahtan bir kimsenin torunu, dedesinin yanında oturuyormuş. Kapıdan birisi gelince,

“–Aaaa dede tilki geldi içeriye!”

“–Sus evladım...”

Yere oturuyormuş, bir başkası geldi,

“–Aaaa dede domuz geldi içeriye!”

“–Sus evladım yâ!”

Biraz daha şey yapıyormuş. Tilki, domuz filan girmiyor, adam giriyor ama, çocuk öyle diyor.

Bir başka daha geliyor:

“–Aaaa ayı girdi içeriye dede!” Demiş ki:

“–Keşfi açılmış çocuğun... Biraz ekmek verin şuna, âşikâre yesin, keşfi kapansın.”

Sîretini görüyor. Yâni domuz sîretli, tilki sîretli, ayı sîretli, yâni içi, gönlü o gönülde olan insan.

İnsan kalıbında ama, kalbinden geçen fikirler itibariyle ayı gibi, domuz gibi... Şehvetinin esiri, hırsının esiri, fitne fesat... vs.

İşte kalbi öyle oldu mu, sevmiyor Allah. Onları ne yapmak lâzım?.. Düzeltmek lâzım. İyi bir kalbe sahip olmak lâzım! İyi bir niyete sahip olmak lâzım!

E bu neyle düzelecek? Bunun terbiyesinin yolu, yöntemi usûlü?.. Tasavvuf işte bu... Bunu başka yerde temizlemek mümkün değil. Nasıl temizleyeceksin?.. Balığı tutuyorsun, kafasını kesiyorsun, karnını yarıyorsun, hop içindeki barsaklarını, ciğerlerini atıyorsun, suya iki-üç defa sokup çıkarıyorsun, kanını çıkarıyorsun, ortasını açıyorsun. Yıkadıktan sonra fırına veriyorsun. Tamam...

Balığı böyle temizledin ama, kalbini nasıl temizleyeceksin?.. Bıçağı saplasan ölürsün. Ne yapacaksın yâni?.. Tasavvuf olacak, tasavvufî terbiye olacak. Nefsin kötü huylardan, ayıplardan temizlenmesi lâzım! İnsanın mânevî bakımından, gönlünün terbiye edilmesi lâzım, seyr-i sülûkü sonunda temiz gönüllü, has halis kâmil bir müslüman haline gelmesi lâzım.

Şimdi millet bundan haberdar değil. Dervişim diyor. İyi ama, böyle dervişlik olmaz ki! Kibirli... Olmaz! Sabırsız... Olmaz! İtaatsiz... Olmaz! Hasetçi... Olmaz! Kindar... Olmaz! Bunları atacaksın.

“—Nasıl atacağım?..”

İmâm Gazâlî'nin *Ihyâ-ı Ulûm'unu oku. Oku, oku, oku!.. Yâni reçeteler var, yok değil. Veya, gel tekkeye, çalış!..*

f. Dünyaya Dalmanın Zararı

وَبِهِ قَالَ أَبُو سُلَيْمَانَ مَنْ صَارَعَ الدُّنْيَا صَرََعَتْهُ

TS. 77/4 (Ve bihî kàle ebû süleymân: Men sâraa'd-dünyâ saraathu) Aynı rivâyet zinciriyle Ebû Süleymân Hazretleri buyurdu ki:

(Men sâraa'd-dünyâ saraathu) “Kim dünyayı yeneceğim diye, dünya ile güreşmeğe kalkarsa, yenemez. Dünya onu pes ettirir, sırtını yere getirir. Dünya onun sırtını mindere yapıştırır, dünya onu yener. Kim dünyayı yenmek istiyorsa, yenmeğe kalkışırsa, dünya onu yener.”

Muhterem kardeşlerim! Dünya nedir?.. Şu yuvarlak küre mi?.. Yâni beş kıtası, okyanusları, kutupları, meridyenleri, paralelleri olan mı?.. Hayır! Dünya nedir?.. Hayat-ı dünyâdır. Yâni şimdiki hayatımızdır. Biz şimdi neredeyiz?.. Hayat-ı dünyadayız. Şu hayattayız. Sonra ne var?.. Hayat-ı ahiret var. Öldükten sonraki hayat var. Şu anda biz, ölmeden önceki hayatımızı yaşıyoruz. Bu dünya hayatı ana gaye değil. Asıl gâye ahiret hayatıdır. Yâni öldükten sonraki alem ve hayat asıl hedefimizdir. Biz orayı düzgün yapmağa çalışacağız.

Dünyadaki vazife nedir?.. Dünya bir imtihan yeridir, dünya bir çalışma yeridir, dünya bir kazanma yeridir. Nereyi kazanacağız?.. Öbür alemi, ahireti kazanacağız.

Ama birçok kimse ne yapıyor?.. Hiç ahireti düşünmüyor, dünyayı yaşamağa çalışıyor. Boğaz'da köşk, altında araba, cebinde para,

keyfi yerinde olsun, yesin içsin, gezsün, tozsün, eğlensün... Herkesin genel gâyesi o... Sizler biraz bundan vazgeçmişsiniz, gelmişsiniz böyle bir yere, diz çökmüş oturmuşsunuz. Başkası diz çöküp oturmaz.

“—Yâ biraz güzel bir yerde konuşsun hoca! Başka yer mi yok?..”

Şöyle rahat koltuk olsun, maroken koltuklar, güzel, serin bir salon, kadife perdeler... Şöyle sahne açılsın, beyefendi otursun, kahveler gelsün, meşrubatlar gelsün...” Hoca çıksın orada konuşsun, bunun da keyfi devam etsün.

Yâni, herkes böyle diz çökmeğe râzı olmaz. Her hoca da böyle oturmağa da râzı olmaz. Bazı profesörler... Keyifler yukarıya doğru gider. Yâni, ekseriyetle insanlar keyfinin esiridir, zevkinin esiridir. Sen oruç tutuyorsun, sen namaz kılıyorsun, sen uykuyu terk ediyorsun, sen Allah yolunda gitmeğe çalışıyorsun... Sen Bosna’ya, Hersek’e gidiyorsun, canını tehlikeye sokuyorsun... Herkes böyle şeylere düşmez. Ekseriyet düşmüyor, değil mi?.. Normal olarak bu. İşte dünyaya dalmış ekseriyet. Yâni bu hayata dalmış, ahireti unutmuş.

“—Kim bu dünyaya dalarsa, elde edeceğim derse; dünya onu elde eder, yener, kendisine bend eder, esir eder, ahireti mahvolur.” Yâni, “İyi müslüman olup da dünyayı yenmek; dünyaya dalıp da iyi müslüman kalmak mümkün değildir.” demek istiyor, Ebû Süleymân onu demek istiyor.

Yâni, “Sen ahiretini imar etmeğe çalış! Yoksa bu dünyayı imar edip de, gene iyi müslüman olacağım dersin, bu konuda çok kimseler çalıştı, çok uğraştılar, dünyayı yeneriz dediler; hem dünyalık olsun, hem onu yeneriz dediler ama, yenemediler, dünya onları tuşa getirdi. Yâni ahiret vazifelerini, ibadetlerini yapamaz duruma getirdi de ahirete kötü durumda gittiler.” demek. Yâni ana mânâsı, söylemek istediği söz bu.

(Men sâraa'd-dünyâ saraathu) “Kim dünyayı elime alırım, hükmederim, râm ederim kendime derse, öyle olmaz. Aksine dünya onu kendi hükmü altına alır, râm eder, ahiretini yaptırtmaz, aldatır, oyalar. Fânî dünyanın güzellikleri oyalar oyalar, aldatır, aldatır... Tûl-i emel, yaşayacağım, inşâallah ihtiyarlayacağım, inşâallah emekli olacağım derken, ölüm bir gelir; “Bir tel kopar ahenk ebediyyen kesilir.” Hayat biter, sevap kazanma imkânı tükenir. İnsanın yaptığı şeyler, günahlar, hesabını verme durumu ortada kalır.

Bu duruma düşmeden, ahirete hazırlanacağız. O hal gelmeden, ahireti kazanacağız. Bu dünyanın zevklerine takılıp, ahireti kazanma işinde gevşeklik ve ihmâl ve tembellik yapan pişman olur, diz döğer, perişan olur, mahvolur ama;

شَرُّ النَّدَامَةِ يَوْمُ الْقِيَامَةِ

(القضاعي عن عقبه بن عامر)

(Şerrü'n-nedâmeti yevme'l-kıyâmeti)⁴ “En kötü pişmanlık, kıyamet günündeki pişmanlıktır, ahiretteki pişmanlıktır.”

Muhterem kardeşlerim! Mahkeme-i Kübrâ'da, hesabın olduğu yerde pişmanlık duymanın insana faydası olmayacak.

Pişmanlığı şu anda duy, şurada duy, tevbe et, Hakk'ın yoluna gir, ahiret için çalış. Akıllıca olan iş budur, gerisi lâf u güzaf... Tasavvuf da budur, din de budur, kurnazlık da budur, akıllılık da budur.

Allah bizi yanıltmasın, şaşırtmasın, hedeften saptırmamasın, yolundan ayırmamasın, cennetiyle cemâliyle müşerref eylesin...

Fâtiha-i şerîfe mea'l-besmele!..

---

⁴Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.II, s.269, no:1337; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.371, no:3659; Ukbetü'bnü Âmir RA'dan. İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.XIII, s.296, no:35694; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.343, no:702; Zeyd ibn-i Hâlid el-Cühenî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XV, s.1367, no:43587, 43595, 44391; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.527, no:1541.

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

26. 06. 1993 - İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü